

KRIJUMČARENJE LJUDI U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU BOSNE I HERCEGOVINE I AKTUELNA MIGRACIJSKA KRETANJA

Stručni članak

Primljeno/Received: 28. 1. 2024.

Prihvaćeno/Accepted: 9. 7. 2025.

Elvedina OMERHODŽIĆ

Sažetak

U ovom radu analizirat će se zakonodavstvo Bosne i Hercegovine kojim se reguliše krijumčarenje ljudi na represivnoj i preventivnoj razini. Poseban fokus stavljen je na slučajeve gdje su izvršioци sami migranti i strani državljani. U radu se istražuje sudska praksa i daju se pregledi prijavljenih i podnesenih izvještaja za krivično djelo krijumčarenja ljudi. Fenomen krijumčarenja postaje sve prisutniji u Evropi zbog tekuće izbjegličke krize, koja predstavlja značajan sigurnosni izazov. Bosna i Hercegovina, kao ključna tranzitna tačka, suočava se sa rastućim migracijskim pritiskom, a ekonomski faktori dodatno pogoršavaju problem. Iako je krijumčarenje ljudi zakonski kažnjivo, često se percipira kao humanitarna pomoć. Cilj rada je podići svijest i predložiti mjere za njegovo suzbijanje, s naglaskom na dokazivanje umiješanosti trećih lica radi lične koristi.

Ključne riječi

krijumčarenje ljudi, organizovani kriminal, trgovina ljudima, zakonske sankcije, međunarodna saradnja, otkrivanje i suzbijanje

1. UVOD

Pojava masovne izbjegličke krize u Evropi u današnje vrijeme ima za posledicu pojavu krijumčarenja ljudi. Ilegalne migracije, kao sigurnosni problem, postaju preokupacija i problem država koje se susreću s tom pojavom i kroz koje migranti prolaze. Bosna i Hercegovina ima specifičan geopolitički položaj za migrante jer je to je posljednja stanica pred ulazak u zemlje Zapadne Evrope, pa se tako i suočava sa posledicama migrantske krize. Od 2017. godine u Bosni i Hercegovini je zabilježen porast broja migranata. Krijumčarenju ljudi pogoduje i ekonomsko stanje naše države, nezaposlenost stanovništva, loša finansijska situacija, jer su to sve faktori koji utiču da se naši državljani upuštaju u ove kriminalne djelatnosti, kako bi i sami preživjeli i obezbijedili egzistenciju svoje porodice. Najveći broj migranata su ekonomski migranti koji traže bolji i kvalitetniji život i kojima su krajnji cilj zemlje Zapadne Evrope. Ima i onih koji bježe

od ratova i nasilja, vjerskih i političkih progona, kao i od krivične odgovornosti (teroristi, trgovci narkoticima i dr.). Zbog ovih razloga tema je aktuelna za istraživanje.

Glavni cilj organizovanih kriminalnih grupa jeste sticanje velike zarade s vrlo malo uloženog vremena i novca. Međutim, rijetko se u svijesti ljudi krijumčarenje ljudi shvata kao krivično djelo, već, naprotiv, nekad se čini kao pružanje pomoći licu koje je u nevolji. Vrlo često krijumčari obećaju ljudima kako će im pomoći ili omogućiti prelaz preko državne granice, a kad prime novac svoju uslugu uopće ne izvrše ili ne izvrše prema dogovoru. U cilju istraživanje proučeni su brojni Zakoni Bosne i Hercegovine, te i sudski postupci kako bi se došlo na kraju do zaključka i mjera koje će uticati sada i u budućnosti.

Krivično djelo krijumčarenje ljudi propisano je u Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine. Međutim, često ljudi nisu svjesni njegove protivpravnosti, misle da je "pomoć" migrantima dozvoljena radnja i da ne predstavlja krivično djelo. Ovaj rad ima za cilj da poveća svest o ovim pitanjima i predloži mere za edukaciju javnosti i smanjenje ove vrste kriminalnih aktivnosti.

2. POJAVA KRIJUMČARENJA MIGRANATA

U posljednje vrijeme sve je češća pojava krijumčarenja ljudi i trgovanja ljudima, posebno danas u kontekstu masovne izbjegličke krize u Evropi. Evropska unija se suočava s najvećim nekontroliranim priljevom migranata i izbjeglica u svojoj historiji, pa se slobodno može govoriti o migracijskoj i izbjegličkoj krizi. Uzroci koji su doveli do, slobodno možemo reći, eksplozije migrantske krize 2015. godine su dijametralno različiti: bijeg od ratnih stradanja, potraga za boljim životom, odlazak iz nefunkcionalnih država te bijeg od različitih vidova ekstremizma i terorizma.¹

Pojam "krijumčarenje migranata", prema definiciji sadržanoj u Protokolu o krijumčarenju migranata kopnom, morem i vazduhom, određuje se kao posredovanje u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja finansijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska lica u stranu državu koje to lice nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.² Prema tome, krijumčarenje migranata/ljudi predstavlja posredničku djelatnost kojom se omogućava nezakonit prelazak državne granice u drugu državu uz pristanak krijumčarenog lica.

Razlozi stalnih migracija su različiti: bijeg od siromaštva, ratnih sukoba, političkih, etničkih i rasnih progona ili prirodnih nepogoda, bijeg od krivične odgovornosti. Ljudi su se oduvijek, u potrazi za boljim životom, kretali s jednog mjesta na drugo, napuštali svoje mjesto stanovanja, napuštali svoje države, s namjerom trajnog ili privremenog boravka na drugoj teritoriji. Migranti napuštaju i prodaju svoju imovinu u zemlji porijekla i kreću prema zemljama Zapadne Evrope u potrazi za „boljim životom“. Zemlje porijekla migranata su Pakistan, Sirija, Avganistan, Iran, Irak, Kosovo, Indija, a zabilježeni su i migranti iz Libije, Palestine, Bangladeša, Turske, Alžira, Šri Lanke, Kameruna i drugih zemalja. Činjenica je da ni svi migranti nisu prijetnja za sigurnosnu situaciju države i takvi migranti trebaju pomoć, humanitarnu, kao i druge vrste pomoći koje čovjek, kao ljudsko biće, iziskuje.

¹ Krivosija, I. (2023). Prilog. Časopis za kriminalistiku i sigurnosne studije, 17(3), 125–142. Preuzeto s <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-casopis/228997>

² Ujedinjene nacije. (2006). Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i vazduhom koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala. Preuzeto s <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32006D0616>

Porast migracija pogoduje postojanju kako kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata, tako i postojanju većeg broja pojedinaca, naročito onih koji su nastanjeni u gradovima i naseljima u blizini državne granice, koji u krijumčarenju ljudi vide način zarade i način sopstvene egzistencije. Međutim, vrlo često i sami migranti organizuju samostalno svoje ilegalne prelaske preko državnih granica kako bi ostvarili svoj cilj odlaska u zemlje Evropske unije, a to najčešće rade zbog nedostatka finansijskih sredstava za usluge krijumčara, uz povremeno korištenje usluga lokalnih krijumčara. Sve to ukazuje da pravac, brzina i ruta kretanja migranata zavise od raspoloživih sredstava migranata.

Omogućavanje migrantima dolaska na područje Evropske unije je unosan posao, pa su se tako u zemljama porijekla migranata krijumčari organizovali u agencije koje migranti nazivaju turističkim agencijama, a koje se bave organizovanjem ilegalnog „prebacivanja” migranata od zemlje porijekla do neke od zemalja EU.

Krijumčarenje ljudi je danas toliko uobičajena, globalizirana pojava da predstavlja treći najprofitabilniji posao u svijetu, odmah nakon trgovine opojnim drogama i naoružanjem.³ Krijumčarenje ljudi postaje grana kriminala koja je stalno u porastu.

3. KRIVIČNOPRAVNI OKVIR KRIJUMČARENJA LJUDI

Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine propisana su dva djela koja regulišu krijumčarenje migranata: članom 189. krijumčarenje ljudi i članom 189a. organiziranje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenja migranata,⁴ koji spadaju u glavu pod nazivom „Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom”. Nadležnost za postupanje po navedenim krivičnim djelima imaju Sud Bosne i Hercegovine i Tužilaštvo Bosne i Hercegovine.

Bitni elementi ovih djela su koristoljublje, odnosno namjera pribavljanja za sebe ili sebe ili drugog neke koristi nedozvoljenim prevođenjem ili omogućavanjem prevođenja jednog ili više migranta ili drugih lica preko državne granice ili u tu svrhu sačinjavanje, nabavljanje ili posjedovanje lažne putne ili lične isprave.

Prema Krivičnom zakonu BiH, radnju izvršenja predstavlja nedozvoljeno prevođenje ili omogućavanje prevođenja nekog lica preko državne granice. Nedozvoljeno prevođenje znači da je preko granice prevedeno lice koje ne ispunjava uslove za zakoniti ulazak u BiH, kao i da je granica pređena na mjestu koje nije dozvoljeno za prelazak državne granice, što je regulisano Zakonom o strancima Bosne i Hercegovine.⁵

Pored ove kažnjive radnje za koju je predviđena sankcija kazna zatvora od jedne do deset godina, zakonodavac je stavom 2. člana 189. predvidio kao krivično djelo i radnje kojima se omogućava boravak krijumčarenih lica u Bosni i Hercegovini, kao što su vrbovanje, prevoz, sakrivanje, pružanje zaštite ili na drugi način omogućavanje boravka za koje je predvidio sankciju - kaznu zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Stavovi 3., 4. i 5. člana 189. predstavljaju kvalifikatorni oblik krivičnog djela, i to ako je djelo počinjeno u sastavu organizovane grupe ili grupe za organizovani kriminal, zloupotrebom

³ Mujanović, S. (2012). Trgovina ljudima (2. izd.). Jordan Studio, str. 17.

⁴ Krivični zakon Bosne i Hercegovine. (2003). Službeni glasnik BiH, br. 3/03.

⁵ Zakon o strancima Bosne i Hercegovine. (2021). Službeni glasnik BiH, br. 88/15, 34/21.

službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili bezbjednost krijumčarenih lica ili je prema njima postupano u svrhu iskorišćavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način za koja je predvidio teže sankcije. Stav 4. se odnosi na počinjenje djela prema maloljetnicima, a stav 5. ako je nastupila smrt krijumčarenog lica. U skladu sa stavom 6., predmeti i prevozna sredstva će se oduzeti. Kad se govori o oduzimanju prevoznih sredstava, mora se voditi računa da ne dođe do povrede prava na imovinu trećih lica.

Krivični zakon BiH, kao i ostali krivični zakoni u BiH, kao posebnu krivičnopravnu mjeru propisuju oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim djelom. Međutim, kod krivičnog djela krijumčarenje ljudi iz člana 189. Krivični zakon BiH je drugačija situacija jer migranti, dakle oštećeni, se dobrovoljno stavljaju u takvu situaciju, saglasni su da budu krijumčareni. Kad daju novac da bi bili prokrijumčareni, oni daju novac za ilegalne aktivnosti, tako da nemaju pravo na obeštećenje, jer bi to značilo da se podržava nelegalno ponašanje. U ovom slučaju, jedno od osnovnih pravnih načela da niko ne može zadržati protivpravno stečenu imovinsku korist ⁶, ne može se primijeniti.

Drugi zakoni koji se primjenjuju kod procesuiranja ovog krivičnog djela su: Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima,⁷ Zakon o strancima ⁵ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka ^{8,9,10,11} i Zakon o graničnoj kontroli ¹². Također, doneseni su i pravilnici i strategije koji regulišu ovu oblast, kao što su: Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima¹³, Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH (2023 - 2026)¹⁴.

4. IZVRŠIOCI I PROCESUIRANJE KRIVIČNOG DJELA KRIJUMČARENJA LJUDI

U uvodnom izlaganju naglašeno je da migracije stanovništva pogoduju postojanju kako organizovanih kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem migranata, tako i povećanju broja pojedinaca koji krijumčarenje ljudi vide kao sredstvo za ostvarenje finansijske koristi i egzistenciju. Istovremeno, zabilježeni su i slučajevi u kojima migranti samostalno organizuju ilegalne prelaskes preko državnih granica, što zahteva dodatnu pažnju u analizi ovih počinilaca, kako migranata tako i stranih državljana.

S obzirom na to da su sve članice Evropske unije, uključujući Bosnu i Hercegovinu, tokom migrantske krize pojačale i poostriale mjere zaštite ulaska i prelaska preko državnih granica kroz različite strategije i akcione planove, zabilježen je veći broj otkrivanja krivičnih djela krijumčarenja ljudi. Ove mjere doprinijele su sprečavanju ilegalnih prelazaka državne granice

⁶ Krivični zakon Bosne i Hercegovine. (2023). Službeni glasnik BiH, br. 3/03 i dopune do 47/23, član 110.

⁷ Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima. (2013). Službeni glasnik BiH, br. 53/09, 58/13.

⁸ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. (2003). Službeni glasnik BiH, br. 3/03.

⁹ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. (2003). Službene novine FBiH, br. 48/03.

¹⁰ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. (2003). Službeni glasnik RS, br. 38/03.

¹¹ Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. (2003/2007). Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, br. 10/03, 39/07.

¹² Zakon o graničnoj kontroli. (2009). Službeni glasnik BiH, br. 53/09.

¹³ Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima. (2009). Službeni glasnik BiH, br. 79/09.

¹⁴ Ijeće ministara BiH. (2023). Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH (2023–2026). Preuzeto sa: <https://vijeceministara.gov.ba>

i procesuiranju počinilaca, dok su migranti često vraćeni na tačke polazišta ili smješteni u migracione centre. Nedostatak finansijskih sredstava usled neuspješnih pokušaja prelaska granica prisiljava migrante na samostalnu organizaciju krijumčarenja, što ih izlaže dodatnim opasnostima, uključujući prirodne prepreke, geološke faktore, jezične barijere i finansijske poteškoće.

Bosna i Hercegovina se često identifikuje kao poslednja stanica za migrante pre ulaska u zemlje Zapadne Evrope. Državna granica između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, koja na određenim mjestima uključuje rijeku Savu, predstavlja fizičku prepreku. Migranti često rizikuju živote prelazeći ovu rijeku gumenim čamcima, koji su često preopterećeni, što vodi do prevrtanja i tragičnih ishoda, posebno jer mnogi od njih ne znaju plivati. Dodatno, ilegalni prelasci su pokušavani korišćenjem mapa i aplikacija za navigaciju, kao i skrivanjem u tovarnim prostorima teretnih vozila.

Granična policija Bosne i Hercegovine, odgovorna za zaštitu državne granice i sprečavanje krivičnih djela povezanih s njenom sigurnosti, tokom poslednjih godina intenzivirala je mjere kontrole. Korišćena je specijalistička oprema, uključujući termovizijske kamere, senzore za detekciju kretanja, dronove i dvoglede za dnevno i noćno osmatranje, što je omogućilo često otkrivanje i procesuiranje migranata koji ilegalno prelaze granicu.

Prema analizi rada Granične policije BiH za 2022. godinu, evidentirano je 14.309 slučajeva nezakonitih prelazaka državne granice (7.427 ilegalnih ulazaka i 6.882 ilegalna izlaska), što predstavlja povećanje od 61,98% u odnosu na 2021. godinu, kada je zabilježeno 8.834 slučaja. Povećan broj otkrivanja doveo je do pojačane kontrole na granici, posebno na mjestima najvećeg migrantskog pritiska, u skladu s članom 37. Zakona o graničnoj kontroli. Tokom 2022. godine, odvratio je 5.975 lica od pokušaja nezakonitog ulaska u BiH sa teritorije Srbije i Crne Gore, dok je tokom 2021. godine taj broj iznosio 5.214. Prema informacijama dobijenim na osnovu zahtjeva za pristup informacijama (broj: UP-1 17-01-04-7-130/23), navedeno je u Rješenju Ministarstva sigurnosti BiH, Granična policija Sarajevo (2023).¹⁵

4.1. Otkrivanje počinilaca Krivičnog Djela Krijumčarenja ljudi

Za otkrivanje krivičnih djela krijumčarenja migranata neophodna je saradnja tužilaštva koje je nadležno za procesuiranje ovih krivičnih djela sa nadležnim policijskim agencijama, a pošto je krijumčarenje migranata transnacionalni kriminal, neophodni su i različiti oblici međunarodne saradnje, kao što je saradnja između policijskih agencija. Prema izvorima iz relevantnih pravosudnih i policijskih institucija, ova saradnja je ključna za uspješno procesuiranje slučajeva.¹⁶

U procesuiranje su uključeni Državna agencija za istrage i zaštitu, Granična policija BiH, Federalna uprava policije, Uprava policije u okviru MUP-a RS, uprave policija svih deset kantonalnih MUP-ova, kao i Policija Brčko distrikta BiH, koji prvi na terenu otkrivaju počinjenje krivičnog djela krijumčarenja ljudima, prvi stupaju u kontakt sa migrantima, te su i prvi u mogućnosti otkrivanja počinjenja krivičnog djela. Nakon otkrivanja počinjenja krivičnog djela, obavezni su

¹⁵ Granična policija Bosne i Hercegovine. (2023). Informacija broj: UP-1-17-01-04-7-101/23, 02.06.2023. Rješenje broj: UP-1-17-01-04-7-101-1/23, 15.06.2023.

¹⁶ Ministarstvo sigurnosti BiH. (2023). Izvještaj o aktivnostima u borbi protiv krijumčarenja migranata. Sarajevo.

o tome obavijestiti nadležnog tužioca, u skladu sa Zakonom o krivičnom postupku BiH, koji će mu dati uputstva koja se odnose na prikupljanje dokaza.¹⁷

Prilikom otkrivanja krivičnog djela krijumčarenja ljudi problem sa kojim se susreću pravosudni organi i policijske agencije jeste što migranti ne poznaju naš jezik. Jezici koje govore su paštu, daru, pandžabi, sindhi, balochi, arapski, urdu, kurdski, irački, turski i drugih 60 jezika, što otežava komunikaciju u vođenju postupka u kojem učestvuju pripadnici ovih država.¹⁸

Kada se otkrije krivično djelo krijumčarenje ljudima, prvo se utvrđuje identitet lica koja se krijumčare, njihovo zdravstveno stanje, upućuju se službi za strance, te se smještaju u prihvatne centre. Uglavnom putuju bez dokumenata, što stvara problem identifikacije migranata jer nemaju dokumentaciju, a u nekim slučajevima posjeduju krivotvorene dokumente.

Vrlo često daju lažne podatke o svom identitetu ili ne znaju svoj datum rođenja, pa je u nekim situacijama teško procijeniti da li se radi o maloljetnim ili punoljetnim licima. Potrebno je utvrditi da li prikrivaju pravi identitet jer nemaju nikakva dokumenta, ni iz svoje zemlje, niti dokumente koje su dobili u državama kroz koje su prolazili. Kad govore o svojoj zemlji teško je znati da li govore istinu. Teško je utvrditi i koliko imaju godina. Među njima ima dosta žena i djece, kao i djece bez pratinje – to su djeca odvojena od roditelja ili staratelja.

Potrebno je na samom početku uzeti izjave od migranata, jer će otići i više ih ne možemo pronaći. Potrebno je utvrditi identitet krijumčara lica koji prevozi migrante, te od istog uzeti iskaz. Također je potrebno oduzeti prevozna sredstva kojim se prevoze migranti. Prilikom oduzimanja potrebno je voditi računa o zaštiti imovine trećih lica.

Kao što je navedeno u uvodnom dijelu, u posljednje vrijeme sami migranti su krijumčari, kao i državljani drugih država. Kao što je potvrđeno prema podacima dostavljenim od strane Granične policije Bosne i Hercegovine za period 2021. do maja 2023. godine:¹⁹

- U toku 2021. godine evidentirano je šest krivičnih djela iz člana 189. KZ-a BiH "Krijumčarenje ljudi", za čije činjenje je osumnjičeno 10 lica, stranih državljana (šest državljana Pakistana i četiri državljana Afganistana). Podneseno je šest izvještaja o počinjenom krivičnom djelu Tužilaštvu BiH.
- U toku 2022. godine evidentirano je 11 krivičnih djela iz člana 189. KZ-a BiH "Krijumčarenje ljudi", za čije činjenje je osumnjičeno 20 lica, stranih državljana (sedam državljana Afganistana, pet državljana Republike Turske, četiri državljana Republike Hrvatske, tri državljana Pakistana i jedan državljanin Egipta). Podneseno je 11 izvještaja o počinjenom krivičnom djelu Tužilaštvu BiH.
- U prvih pet mjeseci 2023. godine evidentirano je pet krivičnih djela iz člana 189. KZ-a BiH "Krijumčarenje ljudi", za čije činjenje je osumnjičeno pet lica, stranih državljana (dva državljana Republike Hrvatske, jedan državljanin Crne Gore, jedan državljanin Rumunije i jedan državljanin Republike Turske). Podneseno je pet izvještaja o počinjenom krivičnom djelu Tužilaštvu BiH.

¹⁷ Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine. (2003). Službeni glasnik BiH, br. 3/03.

¹⁸ Međunarodna organizacija za migracije. (2023). Izvještaj o izazovima u komunikaciji s migrantima u BiH. Sarajevo.

¹⁹ Granična policija Bosne i Hercegovine. (2023). Informacija broj: UP-1-17-01-04-7-101/23, 02.06.2023. Rješenje broj: UP-1-17-01-04-7-101-1/23, 15.06.2023.

Informacija na osnovu Zahtjeva za pristup informacijama broj: UP-1 17-01-04-7-101/23 od 02.06.2023. godine na osnovu Rješenja Ministarstva BiH, Granična policija Sarajevo, broj: UP-1-17-01-04-7-101-1/23 od 15.06.2023. godine.

5. KRIVIČNOPRAVNA ANALIZA

5.1. Zakonodavna rješenja u BiH

Imajući u vidu problematiku procesuiranja učinilaca krivičnih djela Krijumčarenja ljudi iz člana 189. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), kroz praksu i rad u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, prateći rad Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i sprečavanja ilegalnih migracija u Bosni i Hercegovini i analizirajući sve dostupne informacije vezane za migracije migranata uočila sam nedostatke u procesuiranju krivičnog djela Krijumčarenja ljudi iz člana 189. stav 2 KZBIH, te smatram da bi zakonske izmjene trebale ići u pravcu izmjene člana 189. stav 2 KZ BIH, na način da se postojeći stav 2. uskladi sa definicijom iz stava 1. u smislu definiranja lica kojima se pruža zaštita, boravak i prevoz na teritoriji BiH²⁰ na koji se odnosi svaki od spomenutih promjena.

Trenutno važeće zakonsko rješenje sadržano je u članu 189. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, gdje se predviđa kazna za one koji radi pribavljanja koristi nezakonito prevoze, predaju, skrivaju, primaju ili na drugi način omogućavaju boravak „krijumčarenih lica“ unutar ili preko teritorije BiH.

Osnovni problem sa ovom normom jeste formulacija „krijumčarena lica“. Ova odredba zahtijeva dokazivanje da su migranti zaista bili predmet krijumčarenja, što u praksi često izostaje. Naime, u značajnom broju slučajeva migranti tokom saslušanja izjavljuju da su samostalno prešli granicu, bez pomoći trećih lica. U tim situacijama tužilaštvo ima otežan zadatak dokazivanja samog postojanja krivičnog djela.

Takođe, dodatni izazov predstavlja potreba dokazivanja postojanje umišljaja i svijesti kod počinitelja da je riječ o 'krijumčarenom licu', iako u praksi često postoje očigledne indikacije da se radi o nezakonitim migrantima, što se može lako utvrditi na osnovu spoljašnjih, vidljivih okolnosti i na osnovu ponašanja, izgleda ili nedostatka validnih putnih isprava.

Imajući u vidu praksu Suda BiH, a posebno presudu u predmetu broj: S1 2 K 036645 21 K od 25.03.2022. godine ²¹ otežano je procesuiranje počinilaca u odnosu na radnje prevoza iz člana 189. stav 2. KZBIH i to na način da je Sud BiH donio tumačenje termina „krijumčareno lice“ na način da je za postojanje krivice potrebno kumulativno da se steknu sljedeći uvjeti:

- znanje počinioaca da prevozi krijumčareno lice
- da prevožena lica imaju status krijumačenog lica, odnosno da su ista prokrijumčarena na teritorij BiH.

Radi poboljšanja efikasnosti krivičnog gonjenja i uklanjanja navedenih pravnih prepreka, kao i usklađivanja sa zakonodavstvima susjednih zemalja i međunarodnim dokumentima, predlaže se izmjena člana 189. stav (2) Krivičnog zakona BiH, na način da se termin „krijumčarena lica“ zamijeni sa:

²⁰ Krivični zakon Bosne i Hercegovine. (2023). Službeni glasnik BiH, br. 50/23.

²¹ Sud Bosne i Hercegovine. (2022). Presuda broj: S1 2 K 036645 21 K, donesena 25. marta 2022. godine.

„lica koja su nezakonito ušla u BiH, ili lica koja nemaju zakonit status boravka u BiH“.

Ova izmjena bi omogućila:

- efikasnije procesuiranje počinitelja jer bi se fokus prebacio na čin omogućavanja nezakonitog ulaska ili boravka, a ne na dokazivanje formalnog krijumčarenja;
- eliminaciju potrebe za dokazivanjem da je migrant bio fizički krijumčaren, čime se izbjegavaju situacije gdje migranti tvrde da su samostalno prešli granicu;
- usklađivanje sa međunarodnim standardima, prije svega sa Protokolom o krijumčarenju migranata,²² koji ne zahtijeva dokaz o žrtvi u smislu krijumčarenja, već tretira samu radnju omogućavanja nezakonitog prelaska kao kažnjivu.

U konačnici, takva dopuna zakona bi omogućila uspostavljanje efikasnijeg krivičnogpravnog okvira u borbi protiv krijumčarenja migranata i odgovorila bi savremenim izazovima ilegalnih migracija.

5.2. Zakonodavstvo drugih država

Uvidom u relevantne zakonske odredbe država regiona Republike Srbije, Republike Crne Gore i Republike Hrvatske proizilazi otvorena definicija lica koja se krijumčare. Zakonska rješenja država u okruženju ne ograničavaju status lica na krijumčarena lica za razliku od Krivičnog zakona BiH već se termin odnosi na sva lica koja nezakonito uđu, odnosno nezakonito tranzitiraju kroz teritoriju. Dakle, zakonodavstva regiona sadrže otvorene definicije koje su u skladu sa Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. Naime, krivičnopravna rješenja Republike Srbije, Crne Gore i Republike Hrvatske u oblasti krijumčarenja ljudi usklađena su s međunarodnim standardima, posebno s Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala. Zajednička karakteristika ovih zakonodavstava je upotreba otvorene i široko definirane formulacije kojom se obuhvataju sva lica koja nezakonito prelaze, borave ili tranzitiraju kroz teritoriju države, bez uslovljavanja da se utvrdi njihov status kao „krijumčarenih lica“.

Republika Srbija u članu 350. Krivičnog zakonika²³ predviđa sankcionisanje kako nedozvoljenog prelaska granice, tako i organizovanog krijumčarenja ljudi u cilju pribavljanja koristi. Posebno se kažnjava krijumčarenje izvršeno u okviru grupe ili organizovane kriminalne grupe, te kada je ugrožen život i zdravlje osoba. Naime, u Krivičnom zakoniku Republike Srbije koristi se termin „lice“ i ne zahtijeva se na tome da lica budu formalno označena kao „krijumčarena“.

Crna Gora, u članu 405. Krivičnog zakonika,²⁴ ima sličnu strukturu normi. Zakon inkriminiše neovlašteni prelaz granice i omogućavanje takvog prelaska radi pribavljanja koristi. Kazne se pooštavaju u slučaju organizovanog djelovanja i ugrožavanja života krijumčarenih osoba. Ni

²² Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, UN, 2000.

²³ Krivični zakonik Republike Srbije. (2019). Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.

²⁴ Krivični zakonik Crne Gore. (2018). Službeni list CG, br. 70/2003, 47/2006, 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011, 40/2013, 56/2013, 14/2015, 42/2015, 58/2015, 44/2017, 49/2018.

ovdje se ne koristi termin „krijumčarena lica“, nego se govori o „drugim licima“, čime se širi krug obuhvaćenih subjekata.

Republika Hrvatska, u članku 326. Kaznenog zakona,²⁵ propisuje kao krivično djelo nedozvoljeno ulaženje, kretanje i boravak osoba koje nisu hrvatski državljani, a koje im je neko omogućio ili u tome pomogao iz koristoljublja. Hrvatski zakon eksplicitno ne traži dokaz da su te osobe „krijumčarene“, već se fokusira na čin omogućavanja nezakonitog ulaska ili boravka i omogućava širu primjenu norme.

Za razliku od Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, koji u članu 189. koristi uski termin „krijumčarena lica“, zakonodavstva Srbije, Crne Gore i Hrvatske primjenjuju šire, funkcionalne termine koji obuhvataju sva lica koja su nezakonito prešla ili pokušala da pređu granicu, bez potrebe dokazivanja da su bili „krijumčareni“. Ne ograničavaju status migrant na „krijumčarena lica“. Umjesto toga, termini koje koriste (npr. „drugo lice“, „osobe koje nisu državljani“, itd.) omogućavaju efikasnije krivičnopravno djelovanje. Na ovaj način se olakšava krivično procesuiranje počinilaca i omogućava efikasnija primjena zakona.

6. SUDSKA PRAKSA

Ovo poglavlje ima za cilj da pruži pregled relevantne sudske prakse vezane za teme obrađene u radu. Kroz analizu odabranih sudskih presuda, nastoji se istaknuti ključni principi i kriteriji primjene zakonskih odredbi u konkretnim slučajevima. Kriteriji za izbor presuda uključuju njihov značaj za razumijevanje pravnih standarda i specifičnosti primjene zakona u praksi. Cilj ovog dijela je omogućiti čitaocu dublji uvid u praktične aspekte primjene pravnih normi i time doprinijeti boljem razumijevanju tema obrađenih u radu.

Krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ-a BiH

Da bi se radilo o krijumčarenom licu u skladu s odredbom člana 189. stav 2. KZ-a BiH, pored toga što se zahtijeva da se radi o njegovom nezakonitom ulasku i boravku, mora se zadovoljiti još jedan element, a to je da je tu „nezakonitost ulaska i boravka“ stranog državljanina/migranta omogućilo neko treće lice u cilju ostvarenja neke koristi za sebe ili drugog. Okolnosti nezakonitog ulaska i boravka mogle bi upućivati, odnosno biti indicije da se radi o krijumčarenom licu, međutim, bez dokaza na koji način je to lice ušlo, odnosno da li je taj njegov nezakoniti ulazak produkt „krijumčarenja“, ne mogu se smatrati dovoljno dokazanim u smislu ovog objektivnog elementa predmetnog krivičnog djela.

Iz obrazloženja (Presuda vijeća Apelacionog odjeljenja, broj: S1 3 K 031880 21 Kž od 4.6.2021. godine):

Prije svega, kada su u pitanju žalbeni navodi da je Sud donio pogrešan zaključak da nije dokazano da se radi o krijumčarenim licima, vijeće nalazi da se krivično djelo za koje se optuženi izmijenjenom optužnicom tereti (član 189. stav 2. ZKP BiH) može počiniti samo u odnosu na krijumčareno lice, što je bitni elemenat bića ovog krivičnog djela, pa samim tim i osnov za utvrđivanje krivnje optuženog. Stoga je u konkretnom slučaju Tužilaštvo bilo u obavezi dokazati da su lica koja je optuženi prevezio (tačka 1. optužnice), odnosno kojima je obezbijedio smještaj (tačka 2.

²⁵ Kazneni zakon Republike Hrvatske. (2011). Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

optužnice) krijumčarena lica, kako se to i navodi u činjeničnom opisu optužnice. Kod razmatranja pojma „krijumčarenog lica“, ovo vijeće nalazi pravilnim pozivanje prvostepenog vijeća na definiciju iz odredbe člana 3. tačka a) Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjava Konvencija UN protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta (a koji Protokol, odnosno njegov član 6. je u stvari bio osnov inkriminacije člana 189. KZ BiH), u kojoj se navodi da „krijumčarenje migranata“ znači priskrbliivanje, kako bi se ostvarila, direktno ili indirektno, finansijska ili druga materijalna korist, od nezakonitog ulaska nekog lica u stranu državu čiji ona nije državljanin ili stalni stanovnik, dok je tačkom b) istog člana definisano da „nezakoniti ulazak“ znači prelazak granica bez poštivanja neophodnih uslova za zakonit ulazak u državu koja ih prima. Dakle, analizirajući navedeni objektivni element ovog krivičnog djela kroz prizmu ove definicije, vijeće nalazi da je Tužilaštvo moralo dokazati da su u ovom slučaju strani državljani/migranti koji su pronađeni u automobilu optuženog (tačka 1. optužnice) / odnosno u objektu porodične kuće (tačka 2. optužnice), u stvari krijumčarena lica, odnosno da su nezakonito „prokrijumčareni“ od strane nekih trećih lica koja su u tim radnjama (njihovog nezakonitog ulaska) imala za cilj ostvarivanje neke koristi, kako to zahtijeva pomenuti Protokol. Tužilaštvo, po ocjeni ovog vijeća, pojam „krijumčarenog lica“ pogrešno percipira, te iz analize žalbe proizlazi da Tužilaštvo smatra da je to u stvari ono lice čiji je ulaz u BiH nezakonit, odnosno lice koje nema validne dokumente za boravak u BiH i nezakonito boravi na teritoriji BiH. Prema stavu ovog vijeća, činjenica da je neko lice nezakonito ušlo, te da nelegalno boravi na području države čiji ono nije državljanin ili stalni stanovnik, ne znači automatski da se radi o krijumčarenom licu. Da bi se radilo o tom licu, pored toga što se zahtijeva da se radi o njegovom nezakonitom ulasku i boravku, mora se zadovoljiti još jedan element, a to je upravo da je tu „nezakonitost ulaska i boravka“ stranog državljanina/migranta omogućilo neko treće lice u cilju ostvarenja neke koristi za sebe ili drugog. Istina, ovakve okolnosti nezakonitog ulaska i boravka mogle bi upućivati, odnosno biti indicije da se radi o krijumčarenom licu, međutim, bez dokaza na koji način je to lice ušlo, odnosno da li je taj njegov nezakoniti ulazak produkt „krijumčarenja“, kako je to naprijed navedeno, ne mogu se smatrati dovoljnim u smislu ovog objektivnog elementa predmetnog krivičnog djela.

S obzirom na navedeno, a imajući u vidu sadržaj dokaza koji su provedeni na glavnom pretresu, vijeće nalazi pravilnim zaključak prvostepenog suda da Tužilaštvo nije ponudilo nijedan dokaz u odnosu na način dolaska navedenih lica na teritorij Bosne i Hercegovine, te da je samim tim ostala nepoznanica da li su ta navedena lica (bilo ona koje je optuženi prevezio ili koja su pronađena u stambenom objektu) granicu BiH prešla samostalno kao ilegalni migranti ili su ista prokrijumčarena od strane trećih lica. Jedini dokazi koji su ukazivali na te okolnosti su iskazi svjedoka stranih lica, koje je prvostepeni sud pravilno cijenio kao nezakonite, odnosno službene zabilješke sačinjene od strane ovlaštenog službenog lica, koje je Sud pravilno cijenio kao nevjerodostojan dokaz (s obzirom na to da je razgovor vođen na engleskom jeziku bez sudskog tumača), dok izjave lica koja su pronađena u stambenom objektu nisu ni uzimane, zbog čega su tvrdnje optužbe da se radi o krijumčarenim licima u potpunosti ostale nedokazane.

1. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 036578 20 Kps Sud je 22.9.2020. godine N.N. izrekao kazneni nalog kojim je prema optuženom N.N. za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine izrečena uslovna osuda kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne (1) godine, a koja kazna se neće izvršiti ako optuženi u roku od tri (3) godine od dana pravosnažnosti presude ne počini novo krivično djelo.

2. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 035032 20 K Sud je 30.9.2020. godine, N.N. nakon održanog ročišta za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje i pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije, donio presudu kojom je optuženi N.N. oglašen krivim za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u vezi s članom 26. istog Zakona. Sud je optuženom izrekao uslovnu osudu kojom mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne (1) godine i istovremeno određeno da se ova kazna neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od dvije (2) godine od dana pravosnažnosti ove presude ne počinu novo krivično djelo. Sud je kao sporednu izrekao novčanu kaznu u iznosu od 1.000,00 KM koju je optuženi dužan platiti u roku od tri (3) mjeseca od dana pravosnažnosti ove presude, a ukoliko optuženi istu ne plati u ostavljenom roku Sud će novčanu kaznu zamijeniti kaznom zatvora tako što će za svakih započetih 100 KM novčane kazne odrediti jedan dan zatvora, s tim da ne može prekoračiti propisanu kaznu za ovo krivično djelo.
3. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 038821 21 K od 28.6.2021. godine je utvrđeno da je optuženi N.N. počinio protivpravno djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. i 2. u vezi s članom 26. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u stanju neuračunljivosti.
4. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 035009 20 K od 20.1.2021. godine optuženi N.N., primjenom člana 284. stav 1. tačka c) ZKP-a BiH, oslobođen je optužbe da je radnjama opisanim u izreci prvostepene presude počinio krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. u vezi sa stavom 4. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH).
5. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 039841 21 K od 24.2.2021. godine optuženi N.N. oglašen je krivim zbog počinjenog krivičnog djela krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 3. u vezi sa stavovima 1. i 2. KZ-a BiH i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne (1) godine. Uz kaznu zatvora, kao glavnu kaznu, Sud je optuženom kao sporednu kaznu izrekao novčanu kaznu u iznosu od 3.000,00 KM, koju je optuženi dužan platiti u roku od 30 (trideset) dana od dana pravosnažnosti presude.
6. Sud Bosne i Hercegovine je Presudom broj: S1 3 K 033477 19 K nakon prihvatanja sporazuma o priznanju krivnje, donio i javno objavio presudu kojim se optuženi N.N., N.N. i N.N. oglašavaju krivim za krivična djela (prvooptuženi i drugooptuženi) krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ-a BiH, odnosno krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 1. u vezi s članom 26. istog Zakona (trećeoptuženi), te su im izrečene zatvorske kazne od po pet mjeseci zatvora za prvooptuženog i drugooptuženog, odnosno šest mjeseci za trećeoptuženog. Presudom je u izrečene kazne zatvora uračunato vrijeme koje su optuženi proveli u pritvoru, te su im izrečene i mjere sigurnosti oduzimanja predmeta, a oduzeta im je i imovinska korist pribavljena krivičnim djelom. Optuženima je posebnim rješenjem produžena mjera pritvora nakon izricanja presude, koja može trajati najduže do izrečene kazne zatvora.
7. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 033255 19 K N.N. i drugih Sud je nakon razmatranja i prihvatanja sporazuma o priznanju krivnje donio presudu kojom je optuženi N.N. oglašen krivim za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 4. u vezi sa stavom 2., a sve u vezi s članom 54. KZ-a BiH, a optuženi N.N. za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ-a BiH. Sud je optuženom N.N. izrekao kaznu zatvora u trajanju od jedne (1) godine i dva (2) mjeseca, a optuženom N.N. uslovnu osudu kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od dvije (2) godine i istovremeno

određeno da se kazna neće izvršiti ako optuženi u roku od četiri (4) godine, od dana pravosnažnosti presude, ne počinu novo krivično djelo. Sud je, također, donio rješenje kojim je optuženom N.N. produžio pritvor koji po ovom rješenju može trajati do upućivanja optuženog na izdržavanje kazne zatvora, a najduže devet (9) mjeseci od dana izricanja prvostepene presude, s tim da pritvor ne može trajati duže od izrečene kazne zatvora.

8. Sud Bosne i Hercegovine u krivičnom postupku protiv N.N. razmotrio i prihvatio sporazum o priznanju krivnje te izrekao presudu broj: S1 3 K 030779 19 K kojom je optuženi N.N. oglašen krivim za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZ-a BiH. Sud je optuženom izrekao uslovnu osudu kojom je utvrđena kazna zatvora u trajanju od jedne (1) godine i istovremeno određeno da se ova kazna neće izvršiti ukoliko optuženi u roku od dvije (2) godine, od dana pravosnažnosti ove presude, ne počinu novo krivično djelo. Na osnovu člana 110. KZ-a BiH od optuženog N.N. je oduzeta imovinska korist stečena krivičnim djelom u iznosu od 400,00 EUR, a koji iznos će se po pravosnažnosti presude uplatiti u budžet BiH.
9. Presudom Suda BiH broj: S1 3 K 028606 19 K Sud je nakon održanog pretresa za razmatranje sporazuma o priznanju krivnje i pretresa za izricanje krivičnopravne sankcije izrekao presudu kojom je optuženi N.N. oglašen krivim za krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. KZ-a BiH.
10. Sud BiH je Presudom broj: S1 3 K 036768 20 K N.N. izrekao presudu kojom je optuženi N.N. oglašen krivim zbog krivičnog djela krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 4. u vezi sa stavom 1. KZ-a BiH, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju jedne (1) godine. Sud je optuženom N.N. produžio pritvor nakon izricanja presude, koji po ovom rješenju, u skladu s članom 138. stav 3. ZKP-a BiH, može trajati do upućivanja optuženog na izdržavanje kazne zatvora, a najduže do isteka trajanja izrečene kazne.
11. Sud BiH je dana 21.04.2021. godine donio Presudu broj: S1 3 K 035336 20 K kojom se optuženi oglašavaju krivima zbog krivičnog djela krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 3. u vezi sa stavom 2. KZ-a BiH, te je optuženi N.N. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvije (2) godine, te mu je izrečena novčana kazna u visini od 6.000 KM, dok je optuženi N.N. osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne (1) godine, te mu je izrečena novčana kazna u visini od 3.000,00 KM. Optuženom N.N. u kaznu zatvora uračunato je vrijeme provedeno u pritvoru, te su od istog oduzeti predmeti izvršenja krivičnog djela i protivpravno stečena imovinska korist.

6.1. Procesuiranje počinilaca

Prilikom procesuiranja krivičnih djela krijumčarenja ljudi, posebno su analizirane presude Suda BiH koje ilustruju kako se ovi slučajevi tretiraju u pravosudnom sistemu:

- Presuda Suda BiH broj: S1 3 K 044115 23 Kps od 18.01.2023. godine:
 Migrant Waqas Rana, državljanin Pakistana, osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca zbog počinjenja krivičnog djela krijumčarenja ljudi iz člana 189. stav 1. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. U presudi se navodi da je optuženi, radi sticanja protivpravne imovinske koristi, gumenim čamcem prevezao deset stranih državljana

preko rijeke Drine sa teritorije Srbije na teritoriju Bosne i Hercegovine na mjestu koje nije dozvoljeno za prelazak državne granice.

- Presuda Suda BiH broj: S1 3 K 044527 23 Kps od 08.03.2023. godine:

Migrant Ullah Najib osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca zbog pokušaja da ilegalno prevede devet stranih državljana preko državne granice između Bosne i Hercegovine i Hrvatske, znajući da ne ispunjavaju uslove za zakonit prelazak granice, čime je nameravao pribaviti protivpravnu korist.

Prikazani primjeri služe kao ilustracija pristupa procesuiranju ovih slučajeva i naglašavaju spremnost pravosudnih institucija na sankcionisanje počinitelja radi odvratanja budućih pokušaja krijumčarenja ljudi. Međutim, neophodno je dodatno kontekstualizirati očekivane rezultate kaznenih mera kako bi se dobio jasniji uvid u njihov uticaj na suzbijanje ove vrste kriminala.

7. ZAKONSKE IZMJENE

Prijedlog zakonskih izmjena krivičnog djela Krijumčarenja ljudi iz člana 189. stav 2. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine. Imajući u vidu problematiku procesuiranja učinilaca krivičnih djela Krijumčarenja ljudi iz člana 189. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (KZ BiH), kroz praksu i rad u Tužilaštvu Bosne i Hercegovine, prateći rad Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i sprečavanja ilegalnih migracija u Bosni i Hercegovini i analizirajući sve dostupne informacije vezane za migracije migranata uočila sam nedostatke u procesuiranju krivičnog djela Krijumčarenja ljudi iz člana 189. stav 2 KZBIH, te smatram da bi zakonske izmjene trebale ići u pravcu izmjene člana 189. stav 2 KZ BIH, na način da se postojeći stav 2. uskladi sa definicijom iz stava 1. u smislu definiranja lica kojima se pruža zaštita, boravak i prevoz na teritoriji BiH.²⁶ Na koji se odnosi svaki od spomenutih pormjena.

Postojeća definicija bića krivičnog djela iz člana 189. KZBIH glasi:

Krijumčarenje lica Član 189.

(1) Ko u namjeri da pribavi za sebe ili drugog neku korist, nedozvoljeno prevede ili omogući prevođenje jednog ili više migranata ili drugih lica preko državne granice ili ko u tu svrhu sačini, nabavi ili posjeduje lažne putne ili lične isprave kazniće se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Ko vrbuje, preveze, sakrije, pruži zaštitu ili na drugi način omogući boravak krijumčarenih lica u Bosni i Hercegovini kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Ako je djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počinjeno u sastavu organizovane grupe ili grupe za organizovani kriminal, zloupotrebom službenog položaja ili na način kojim se ugrožava život, zdravlje ili bezbjednost krijumčarenih lica ili je prema njima postupano u svrhu iskorišćavanja ili na drugi nečovječan ili ponižavajući način, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(4) Kaznom iz stava (3) ovog člana kazniće se i onaj ko djelo iz stavova (1) i (2) ovog člana počinji prema licu koje nije navršilo 18 godina života.

²⁶ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 76/06, 84/08, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21.

(5) Ako je zbog djela iz stavova (1) i (2) ovog člana nastupila smrt jedne ili više krijumčarenih lica, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(6) Predmeti ili prevozna sredstva upotrijebljena za izvršenje djela oduzeće se.

Prema obilježjima djela u stavu 1. propisuje se nezakonito prevođenje migranata ili drugih lica, dok stav 2. propisuje omogućavanje boravka krijumčarenih lica u BiH i jedna od radnji izvršenja je prevoz krijumčarenih lica unutar granica BiH.

Imajući u vidu praksu Suda BiH, a posebno presudu u predmetu broj: S1 2 K 036645 21 K od 25.03.2022. godine otežano je procesuiranje počinitelja u odnosu na radnje prevoza iz člana 189. stav 2 KZBIH i to na način da je Sud BiH donio tumačenje termina Krijumčareno lice na način da je za postojanje krivnje potrebno kumulativno da se steknu sljedeći uvjeti:

- znanje počinitelja da prevozi krijumčareno lice
- da prevožena lica imaju status krijumčarenog lica, odnosno da su ista prokrijumčarena na teritorij BiH.

S tim u vezi, smatram da je potrebno da se izvrši izmjena stava 2. člana 189. KZBIH i to termina „krijumčarena lica“ na način da se isti uskladi sa stavom 1. člana 189. i da se termin „krijumčarena lica“ zamjeni terminom „lica koja su nezakonito ušla u BiH ili lica koja nemaju zakonit boravak u BiH“

Prijedlog izmjene člana 189. stav 2. bi glasio:

(2) Ko vrbuje, preveze, sakrije, pruži zaštitu ili na drugi način omogući boravak lica koja su nezakonito ušla u BiH, ili lica koja nemaju zakonit status boravka u BiH kazniće se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

Takođe prateći rad Udarne grupe za borbu protiv trgovine ljudima i sprečavanja ilegalnih migracija u Bosni i Hercegovini došla sam do saznanja da je upućena Incijativa Ministarstvu pravde Bosne i Hercegovine za navedene izmjene člana 189. stav 2. KZ BiH, sve u cilju kako bi se omogućilo bolje procesuiranje i sprečavanje krijumčarenja ljudi.

Uvidom u krivična zakonodavstva regiona proizilazi da je u BiH korišten termin krijumčareno lice dok se u ostalim zemljama koriste otvorene definicije koje su u skladu sa Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala.²⁷

8. ZAKLJUČAK

Imajući u vidu dosadašnje napore i aktivnosti agencija za provođenje zakona i Tužilaštva u Bosni i Hercegovini u provođenju i koordinaciji operativnih aktivnosti, otkrivanju i prikupljanju dokaza za krivična djela kao što su krijumčarenje ljudi, trgovina ljudima i srodna krivična djela, kao i identifikujući i dokumentujući slučajeve pojedinačnog i organizovanog krijumčarenja ljudi, smatram da je potrebno nastaviti aktivnosti prema već uspostavljenim metodama rada. To uključuje koordinirane operativne aktivnosti (operativni timovi) u cilju efikasnijeg otkrivanja ovih zločina, zaštite žrtava i osiguranja njihovih prava.

²⁷ Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, New York, 2000.

Nadalje, s obzirom na globalnu migracionu krizu, koja je dovela do povećanog priliva migranata u Bosnu i Hercegovinu, postoji potreba za intenziviranjem napora. Ova situacija zahtijeva od svih agencija za provođenje zakona i tužilaca da se energičnije i efikasnije uključe u otkrivanje, krivično gonjenje i kažnjavanje počinitelja. Također postoji potreba za daljim jačanjem uspostavljene saradnje i koordinacije sa svim agencijama za provođenje zakona u Bosni i Hercegovini, kao i sa tužiocima i nevladinim organizacijama, sa posebnim fokusom na zaštitu ranjivih grupa, posebno djece.

U tom kontekstu, neophodno je preduzeti sve mjere za otkrivanje i suzbijanje krijumčarenja ljudi i drugih krivičnih djela koja ih prate, kao što su trgovina ljudima, terorizam i slično. Efikasna borba protiv krijumčara mora obuhvatiti razbijanje kriminalnih grupa, dok se istovremeno štite prava krijumčarenih migranata. Potrebno je intenzivirati napore na otkrivanju počinilaca krivičnih djela, utvrđivati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom i voditi postupak za oduzimanje nezakonite imovine. Uključivanje obučених kulturoloških posrednika može pomoći u procesu identifikacije žrtava trgovine ljudima među migrantima.

S obzirom da je krijumčarenje migranata transnacionalni kriminal, neophodna je saradnja tužilaca i policijskih agencija, kako na lokalnom, tako i na međunarodnom nivou. Neophodni su i različiti oblici međunarodne saradnje, poput razmjene informacija između policijskih agencija u regionu i globalno. Pored toga, treba sprovesti kampanje za informiranje javnosti o ovom problemu kako bi se povećala svijest o uzrocima, posljedicama i sankcijama za ovo djelo.

Takođe je potrebno preduzeti sve mjere za zaštitu državne granice, strateški planirati aktivnosti, nadzirati rizične tačke prelaska, te osigurati tehničku opremljenost i edukaciju službenih lica. Ove mjere treba poduprijeti finansijski, uz osiguranje trajne edukacije i koordinacije svih uključenih aktera.

Da bi se povećala efikasnost ovih napora, neophodno je nastaviti rad koji je već započeo kroz koordinisane operativne aktivnosti. To bi dovelo do bolje identifikacije žrtava i njihove zaštite, kao i do uspješnijeg procesuiranja slučajeva krijumčarenja i trgovine ljudima. Pored toga, integrisaniji pristup koji uključuje blisku saradnju sa međunarodnim partnerima i drugim relevantnim zainteresovanim stranama je ključan za rješavanje složenih izazova koje predstavljaju migracije i trgovina ljudima u regionu. Time se ispunjava osnovni cilj rada – povećanje svijesti o ovom rastućem problemu i predlaganje konkretnih mjera koje mogu pomoći u njegovom suzbijanju.

LITERATURA

- Bosna i Hercegovina. (2003). Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Službeni glasnik BiH, br. 3/03.
- Bosna i Hercegovina. (2009). Zakon o graničnoj kontroli. Službeni glasnik BiH, br. 57/08, 50/10.
- Bosna i Hercegovina. (2013). Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u krivičnim stvarima. Službeni glasnik BiH, br. 53/09.
- Bosna i Hercegovina. (2021). Zakon o strancima. Službeni glasnik BiH, br. 88/15, 34/21.

- Bosna i Hercegovina. (2023). Krivični zakon Bosne i Hercegovine. Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15, 35/18, 46/21.
- Brčko distrikt Bosne i Hercegovine. (2003/2007). Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Službeni glasnik Brčko distrikta, br. 10/03 i 48/07.
- Crna Gora. (2003). Krivični zakonik. Službeni list Crne Gore, br. 70/03, 13/04, 47/06, 40/08, 25/10, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15.
- Evropska unija. (2011). Direktiva 2011/36/EU o sprečavanju i borbi protiv trgovine ljudima i zaštiti žrtava.
- Federacija Bosne i Hercegovine. (2003). Zakon o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Službene novine FBiH, br. 38/03.
- Frontex. (2022). Annual Risk Analysis for 2022. <https://frontex.europa.eu/publications/annual-risk-analysis-for-2022/>
- Interpol. (2020). Globalna procjena o krijumčarenju migranata.
- Krivosija, I. (2023). Prilog. Časopis za kriminalistiku i sigurnosne studije, 17(3), 125–142. <https://www.croris.hr/crosbi/publikacija/prilog-casopis/228997>
- Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine. (2023). Inicijativa za izmjene i dopune Krivičnog zakona BiH.
- Ministarstvo sigurnosti BiH. (2019). Izvještaj o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini za 2018. godinu.
- Ministarstvo sigurnosti BiH. (2023). Strategija za borbu protiv trgovine ljudima u BiH 2023–2027.
- Mujanović, S. (2012). Trgovina ljudima (2. izd.). Jordan Studio.
- Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom koji dopunjuje Konvenciju Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, New York, 2000.
- Republika Hrvatska. (2011). Kazneni zakon. Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18.
- Republika Srbija. (2005). Krivični zakonik. Službeni glasnik RS, br. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.
- Republika Srbija. (2021). Zakon o graničnoj kontroli. Službeni glasnik RS, br. 24/2018 i 30/2021.
- Strategija za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH 2023–2026. (2023). Vijeće ministara BiH.
- Sud Bosne i Hercegovine. (2022). Presuda broj: S1 2 K 036645 21 K od 25.03.2022.
- Tužilaštvo Bosne i Hercegovine. (2021). Godišnji izvještaj o radu za 2021. godinu.
- Ujedinjene nacije. (2000). Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala.
- Vijeće Evrope. (2005). Konvencija o suzbijanju trgovine ljudima. Varšava.
- Vijeće ministara BiH. (2008). Pravilnik o zaštiti stranaca žrtava trgovine ljudima. Službeni glasnik BiH, br. 91/08.

HUMAN SMUGGLING IN THE CRIMINAL LEGISLATION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CURRENT MIGRATION MOVEMENTS

Professional Paper

Summary

This study analyzes the legislation of Bosnia and Herzegovina regulating human trafficking at both repressive and preventive levels, with special attention to cases where perpetrators are migrants or foreign citizens. It explores case law and official reports on human trafficking crimes. The ongoing refugee crisis has increased the prominence of human trafficking in Europe, particularly affecting Bosnia and Herzegovina as a key transit point. Since 2017, rising migration combined with economic hardship has created conditions conducive to smuggling. Despite legal penalties, public perception often misinterprets trafficking as humanitarian aid. This research aims to raise awareness and propose mitigation measures, emphasizing the importance of proving third-party involvement for personal gain.

Keywords: human trafficking, organized crime, legal sanctions, international cooperation, criminal prosecution, crime prevention

Podaci o autoru

Elvedina Omerhodžić, stručni saradnik-pravnik, Tužilaštvo BiH,
e-mail: omerhodzicelvedina5@gmail.com